

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmmma Totivs Theologiae S. Thomae Aqvinatis, Doctoris Angelici Ordinis Prædicatorum

Secvndæ Secvndæ Partis Volumen Tertium

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Romae, 1619

De vitijs oppositis temperantiæ. Qu[a]estio 142.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38803

Ad tertium dicendum, quod illa communitas qua aliquid pertinet ad multitudinem hominum, magis facit ad excellentiam bonitatis, quam illa quæ consideratur, secundum quod aliquid frequenter occurrit: in quarum prima excedit fortitudo, in secunda, temperantia. Vnde simpliciter fortitudo est potior, licet quo ad aliquid possit dici temperantia potior, non solum fortitudine, sed etiam iustitia.

QVÆST. CXLIII.

De vitijs qua aduersantur temperantia, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de vitijs oppositis temperantia.

- ¶ Et circa hoc quaeruntur quatuor.
- ¶ Primo, vtrum insensibilitas sit peccatum?
- ¶ Secundo, vtrum intemperantia sit vitium puerile?
- ¶ Tertio, de comparatione intemperantia ad timiditatem.
- ¶ Quarto, vtrum vitium intemperantia sit maxime opprobriosum?

ARTIC. I.

Vtrum insensibilitas sit vitium?

691
2. ethi. le.
8. co. 3. et
1. 3. le. 2. to
co. 2.

Ad primum sic proceditur. Videtur, quod insensibilitas non sit vitium. Dicuntur enim insensibiles qui deficiunt circa delectationes tactus. Sed in his penitus deficere, videtur esse laudabile & virtuosum. Dicitur enim Dan. 10. in diebus illis ego Daniel iugebam trium hebdomadarum tempus: panem desiderabilem non comedi, & caro & vinum non introierunt in os meum: sed neque unguento vnctus sum. Ergo insensibilitas non est peccatum.

¶ 2. Præterea, Bonum hominis est secundum rationem esse, secundum Dionys. cap. 4. de Diuin. nom. Sed abstinere ab omnibus delectabilibus tactus, maxime promouet hominem in honore rationis. Dicitur enim Dan. 1. quod pueris qui utebantur leguminibus, dedit Deus scientiam & disciplinam in omni libro & sapientia. Ergo insensibilitas quæ vniuersaliter repel-

c. 4. p. 4.
non multum
promouetur
a se.

repellit huiusmodi delectationes, non est vitiosa.
¶ 3 Præterea, illud per quod maximè receditur à peccato, non videtur esse vitiosum. Sed hoc est potissimum remedium abstinendi à peccato, quòd aliquis fugiat delectationes: quod pertinet ad insensibilitatem. Dicit enim Philof. in 2. * Ethicor. quòd abiciens delectationem, minus peccabimus. Ergo insensibilitas non est aliquid vitiosum.

l. 2. c. ult.
10. 5.

l. 2. c. 7. et
l. 3. c. 11.
10. 5.

Sed contra, Nihil opponitur virtuti nisi vitium. Sed insensibilitas virtuti temperantiæ opponitur, & patet per * Philof. in 2. & 3. Ethicor. Ergo insensibilitas est vitium.

RESPONDEO dicendum, quòd omne illud quod contrariatur ordini naturali, est vitiosum. Natura autem delectationem apposuit operationibus necessarijs ad vitam hominis: & ideo naturalis ordo requirit, ut homo in tantum huiusmodi delectationibus utatur, quantum necessarium est salutem humanam vel quantum ad conservationem individui, vel quantum ad conservationem speciei. Si quis ergo in tantum delectationem refugeret, quòd prætermitteret ea quæ sunt necessaria ad conservationem naturæ, peccaret, quasi ordini naturali repugnans. Et hoc pertinet ad vitium insensibilitatis. Sciendum tamen, quòd ab huiusmodi delectationibus consequentibus huiusmodi operationes, quandoque laudabile vel etiam necessarium est abstinere, propter aliquem finem: sicut propter sanitatem corporalem aliqui abstinere à quibusdam delectationibus ciborum, potuum, & venereorum. Et etiam propter alicuius officij executionem: sicut athletas & milites necesse est à multis delectationibus abstinere, ut officium proprium exequantur. Et similiter penitentes ad recuperandam animæ sanitatem abstinere à delectabilibus, quasi quadam dieta vitiorum. Et homines volentes contemplationi & rebus divinis vacare, oportet quod se magis à carnalibus desiderijs abstrahant. Nec aliquid prædictorum ad insensibilitatis vitium pertinet, quia sunt secundum rationem rectam.

Ad

Ad primum ergo dicendum, quod Daniel illa ab-
 stinentia a delectabilibus utebatur, non quasi propter
 se abhorrens delectationes, ut secundum se malas:
 sed propter aliquem finem laudabilem, ut scilicet
 idoneum se ad altitudinem contemplationis redde-
 ret, abstinendo scilicet a corporalibus delectationi-
 bus. Unde & statim ibi subditur de reuelatione
 facta.

Ad secundum dicendum, quod quia ratione homo
 uti non potest sine sensitiuis potentijs, quae indigent
 organo corporali, ut in primo * habitum est; ne-
 cesse est quod homo sustentet corpus, ad hoc quod
 ratione utatur. Sustentatio autem corporis fit per ope-
 rationes delectabiles. Unde non potest esse bonum ra-
 tionis in homine, si abstineat ab omnibus delectatio-
 nibus. Secundum tamen quod homo in exequendo
 actum rationis, plus vel minus indiget corporali vir-
 tute: secundum hoc plus vel minus necesse habet de-
 lectabilibus corporalibus uti. Et ideo homines qui
 hoc officium assumpserunt, ut contemplationi vacent,
 & bonum spirituale quasi quadam spiritali propa-
 gatione in alios transmittant, a multis delectabilibus
 laudabiliter abstinere: a quibus illi quibus ex officio
 competit operibus corporalibus & generationi car-
 nali vacare, laudabiliter non abstinere.

Ad tertium dicendum, quod delectatio fugienda
 est ad vitandum peccatum, non totaliter, sed ut ultra
 non queratur, quam necessitas requirat.

ARTIC. II.

Utrum intemperantia sit puerile peccatum?

Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod intem-
 perantia non sit puerile peccatum: quia super il-
 lud Matth. 18. Nisi conuersi fueritis, & efficiamini si-
 cut paruuli, &c. dicit * Hieron. quod paruulus non
 perseverat in iracundia, laesus non meminit, videns
 pulchram mulierem non delectatur. Quod contraria-
 tur intemperantiae. Ergo intemperantia non est pue-
 rile peccatum.

q. 85. a. 3

692
 3. eth. lec.
 ult. co. 3.
 Matt. 18
 super il-
 lud, Quis
 cumq; hu-
 miliaue-
 rit se si-
 cut, &c.
 80. 9a

¶ 2 Præ-

¶ 2 Præterea, Pueri non habent nisi concupiscentias connaturales. Sed circa connaturales concupiscentias parum aliqui peccant per intemperantiam, ut Philosophus dicit in 3. * Ethic. Ergo intemperantia non est peccatum puerile.

¶ 3 Præterea, Pueri sunt fouendi & nutriendi. Sed concupiscentia & delectatio circa quæ est intemperantia, est semper diminuenda & excirpanda: secundum illud ad Colof. 3. Mortificate membra vestra super terram, quæ sunt concupiscentia, &c. Ergo intemperantia non est puerile peccatum.

l. 3. c. ult. in mc. 1. 9 SED contra est, quod * Philosophus dicit in tertio Ethicor. quod nomen intemperantiæ referimus ad puerilia peccata.

RESPONDEO dicendum, quod aliquid dicitur esse puerile dupliciter. Vno modo, quia conuenit pueris. Et sic * Philosophus non intendit dicere quod peccatum intemperantiæ sit puerile. Alio modo, secundum quandam similitudinem. Et hoc modo peccata intemperantiæ, puerilia dicuntur. Peccatum enim intemperantiæ est peccatum superflue concupiscentiæ, quæ assimilatur puero quo ad tria. Primo quidem, quantum ad id quod uterque appetit: sicut enim puer ita & concupiscentia appetit aliquid turpe. Cuius ratio est: quia pulchrum in rebus humanis attenditur, prout aliquid est ordinatum secundum rationem. Vnde * Tullius dicit in 1. de Offic. quod pulchrum est quod consentaneum est hominis excellentiæ in eo, in quo natura eius à reliquis animantibus differt. Puer autem non attendit ad ordinem rationis. Et similiter concupiscentia non audit rationem, ut dicitur in 7. Ethic. Secundo conueniunt quantum ad euentum. Puer enim si suæ voluntati dimittatur, crescit in propria voluntate. Vnde Eccles. 30. dicitur, Equus indomitus euadit durus, & filius remissus euadit præceps. Ita etiam & concupiscentia, si ei satisfiat, maius robur accipit. Vnde Aug. dicit in 7. Confes. Dum seruitur libidini, facta est consuetudo: & dum consuetudini non resistitur,

l. 7. in c. de tempe rantia, aliquan- sulum a p. n. lib. 7. c. 6. sir. prin. 30. 5.

tur, facta est necessitas. Tercio, quantum ad remedium quod vtrique præbetur. Puer enim emendatur per hoc quod coercetur. Vnde dicitur Proverb. 23. Noli subtrahere à puero disciplinam. Tu virga percutes eum, & animam eius de inferno liberabis. Et similiter dum concupiscentiæ resistitur, reducitur ad debi- tum honestatis modum. Et hoc est quod Aug. * dicit in sexto Musica, quod mente in spiritualia suspensa, atque ibi fixa & manente, consuetudinis, scilicet carnalis concupiscentiæ, impetus frangitur, & paulatim repressus extinguatur. Major enim erat cum sequeremur, non tamen omnino nullus, sed certè minor cum refranamus. Et ideo * Philosoph. dicit in 3. Ethic. quod quemadmodum puerum oportet secundum præceptum pedagogi viuere, sic & concupiscibile con- fonare rationi.

l. 6. musi- ca c. 11a cit. p. 1a

l. 3. e. ult. in fi. t. 5.

in co. ar.

l. 3. c. 11a 10. 5.

cur

Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit secundum illum modum, quo puerile dicitur id quod in pueris inuenitur. Sic autem non dicitur peccatum intemperantiæ puerile, sed secundum similitudinem, vt * dictum est.

Ad secundum dicendum, quod concupiscentia aliqua potest dici naturalis dupliciter. Vno modo secundum genus suum. Et sic temperantia & intemperantia sunt circa concupiscentias naturales: sunt enim circa concupiscentias ciborum & venereorum, quæ ordinantur ad conseruationem naturæ. Alio modo potest dici concupiscentia naturalis quantum ad speciem eius quod natura ad sui conseruationem requirit. Et sic non multum contingit peccare circa naturales concupiscentias. Natura enim non requirit nisi id per quod subuenitur necessitati naturæ in cuius desiderio non contingit esse peccatum, nisi solum secundum quantitatis excessum. Et secundum hoc solum peccatur circa naturalem concupiscentiam, vt * Philosophus dicit in 3. Ethicorum. Alia verò circa quæ plurimum peccatur, sunt quædam concupiscentiæ incitamenta, quæ hominum curiositas adiuuauit:

cut curiosè præparati cibi, & mulieres ornatae. Et quamvis ista non multum requirant pueri, nihilominus tamen intemperantia dicitur puerile peccatum, in co. ar. ratione iam dicta.

Ad tertium dicendum, quòd id quod ad naturam pertinet, in pueris est augmentandum & fouendum. Quod autem pertinet ad defectum rationis in eis, non est fouendum, sed emendandum, vt * dictum est. in co. ar.

ARTIC. III.

Vtrum timiditas sit maius vitium quàm intemperantia?

693
2 ethi. le.
2. sor. 1.
¶ 2.

9. prac. a.
8. adiun-
cto simul
ar. 2. hu-
ius q.
l. 7. c. 7. a
me. 2. 5.

lib. 2. c. 3.
ad fi. 5.

l. 3. c. 12.
in pri. 5

AD tertium sic proceditur. Videtur, quòd timiditas sit maius vitium, quàm intemperantia. Ex hoc enim aliquod vitium vituperatur, quòd opponitur bono virtutis. Sed timiditas opponitur fortitudini; quod est nobilior virtus quàm temperantia, cui opponitur intemperantia, vt ex * supradictis patet. Ergo timiditas est maius vitium, quàm intemperantia.

¶ 2 Præterea, Quanto aliquis deficit in eo quod difficilius vincitur, tanto minus vituperatur. Vnde * Philosophus dicit in septimo Ethicor. quòd si quis à fortibus & superexcellētibus delectationibus vincitur, vel tristitijs, non est admirabile, sed condonabile. Sed difficilius videtur vincere delectationes, quàm alias passiones. Vnde in 2. * Ethic. dicitur, quòd difficilius est contra voluptatem pugnare, quàm contra iram, quæ videtur esse fortior quàm timor. Ergo intemperantia, quæ vincitur à delectatione, minus peccatum est, quàm timiditas, quæ vincitur à timore.

¶ 3 Præterea, De ratione peccati est, quòd sit voluntarium. Sed timiditas est magis voluntaria quàm intemperantia. Nullus enim concupiscit intemperantiam esse: aliqui tamen concupiscunt fugere pericula mortis: quod pertinet ad timiditatem. Ergo timiditas est peccatum grauius quàm intemperantia.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in tertio Ethicorum * quòd intemperantia magis assimilatur voluntari.

voluntario, quam timiditas. Ergo plus habet de ratione peccati.

RESPONDEO dicendum, quod vnum vitium potest alteri comparari dupliciter. Vno modo, ex parte ipsius materiae, vel obiecti. Alio modo, ex parte ipsius hominis peccantis. Et vtroque modo intemperantia est grauius vitium, quam timiditas. Primo namque ex parte materiae. Nam timiditas refugit pericula mortis, ad quae vitanda inducit maxima necessitas conseruandae vitae. Intemperantia autem est circa delectationes, quarum appetitus non est adeo necessarius ad vitae conseruationem: quia, vt dictum * est, intemperantia magis est circa quasdam appositae delectationes, seu concupiscentias, quam circa concupiscentias, seu delectationes naturales. Quanto autem illud quod commouet ad peccandum, viderur esse magis necessarium, tanto peccatum leuius est. Et ideo intemperantia est grauius vitium, quam timiditas ex parte obiecti, siue materiae mouentis: similiter etiam ex parte ipsius hominis peccantis. Et hoc triplici ratione. Primo quidem, quia quanto ille qui peccat, magis est compos suae mentis, tanto grauius peccat. Vnde alienatis non impurantur peccata. Timores autem, & tristitia graues, & maxime in periculis mortis, stupefaciunt mentem hominis: quod non facit delectatio, quae mouet ad intemperantiam. Secundo, quia quanto aliquod peccatum est magis voluntarium, tanto est grauius. Intemperantia autem plus habet de voluntario, quam timiditas. Et hoc duplici ratione. Vno modo, quia ea quae per timorem fiunt, principium habent ab exteriori impellente. Vnde non sunt simpliciter voluntaria, sed mista, vt dicitur in 3. Ethic. * Ea autem quae per delectationem fiunt, sunt simpliciter voluntaria. Alio modo, quia ea quae sunt intemperati, sunt magis voluntaria in particulari, minus autem voluntaria in vniuersali. Nullus enim vellet intemperatus esse. Allicitur tamen homo à singularibus delectabilibus quae intemperatum faciunt

ar. pra.
ad 2.

* c. i. s. 5.

Sec. Sec. Vol. iij.

M ho-

hominem. Propter quod ad vitandum intemperantiã, maximum remedium est, vt non imminoretur homo circa singularium considerationem. Sed in his quæ pertinent ad timiditatem, est e conuerso. Nam singularia quæ imminet, sunt minus voluntaria, vt abijcere clypeum, & alia huiusmodi. Sed ipsum commune est magis voluntarium, puta fugiendo saluari. Hoc autem est simpliciter magis voluntarium, quod est magis voluntarium in singularibus, in quibus est actus. Et ideo intemperantia, cum sit simpliciter magis voluntarium, quàm timiditas, est maius vitium. Tertio, quia contra intemperantiã potest magis de facili remedium adhiberi, quàm contra timiditatem: eo quòd delectationes ciborum, & venereorum, circa quas est intemperantia, per totam vitam occurrunt, & sine periculo potest homo circa ea exercitari, ad hoc quòd sit temperatus. Sed pericula mortis rarius occurrunt, & periculosius in his homo exercitatur ad timiditatem fugiendam. Et ideo intemperantia est simpliciter magis peccatum, quàm timiditas.

Ad primum ergo dicendum, quòd excellentia fortitudinis supra temperantiã potest considerari simpliciter. Vno modo, ex parte finis, quod pertinet ad rationem boni: quia scilicet fortitudo magis ordinatur ad bonum commune, quàm temperantia. Ex altera etiam parte timiditas habet quãdam excellentiam supra intemperantiã, in quantum scilicet per timiditatem aliqui desistunt à defensione boni communis. Alio modo ex parte difficultatis, in quantum licet difficilius est subire pericula mortis, quàm a sinere à quibusdam delectabilibus. Et quantum ad hoc, non oportet quòd timiditas præcellat intemperantiã. Sicut enim maioris virtutis est non vinci a fortiori, ita etiam e contrario, minoris vitij est a fortiori vinci; & maioris vitij, a debiliore superari.

Ad secundum dicendum, quòd amor conseruationis vitæ, propter quam vitantur pericula mortis, est multo magis connaturalis, quàm quacumque delectatio.

rationes ciborum, vel venerorum, quæ ad conferuationem vitæ ordinantur. Et ideo difficilius est vincere timorem periculis mortis, quam concupiscentiam delectationum, quæ est in cibis, & veneris: cui tamen difficilius est resistere, quam iræ, tristitiæ, & timori quorundam aliorum malorum.

Ad tertium dicendum, quod in timiditate consideratur magis voluntarium in vniuersali, minus tamen in particulari. Et ideo in ea est magis voluntarium secundum quid, sed non simpliciter.

ARTIC. IV.

Virum peccatum intemperantia sit maximè exprobrabile?

694

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod peccatum intemperantiæ non sit maximè exprobrabile. Sicut enim honor debetur virtuti, ita exprobratio debetur peccato. Sed quædam peccata sunt grauiora, quam intemperantia, sicut homicidium, blasphemia, & alia huiusmodi. Ergo peccatum intemperantiæ non est maximè exprobrabile.

*inf. 9. 143
107. et 9.
144. a. 1.
ad 2. 2.
9. 151. a.
4. ad 2.
3.*

¶ 2 Præterea, Peccata quæ sunt magis communia, videntur minus esse exprobrabilia: eo quod de his homines minus verecundantur. Sed peccata intemperantiæ sunt maximè communia: quia sunt circa ea quæ communiter in vsum humanæ vitæ veniunt, in quibus etiam plurimi peccant. Ergo peccata intemperantiæ non videntur esse maximè exprobrabilia.

¶ 3 Præterea, Philosophus * dicit in 7. Ethic. quod temperantia & intemperantia sunt circa concupiscentias, & delectationes humanas. Sunt autem quædam concupiscentiæ, & delectationes turpiores concupiscentiis, & delectationibus humanis, quæ dicuntur bestiales, & ægritudinales, vt in eodem libro * Philosophus dicit. Ergo intemperantia non est maximè exprobrabilis.

*li. 7. c. 4.
¶ seqq.
10. 5.
li. 7. c. 21.
a. me. 2.
c. 5. 10. 5.
¶ c. 12. 117
ca. 1. 121.
10. 5.*

SED contra est, quod Philosophus † dicit in 3. Ethic. quod intemperantia inter alia vitia videtur iuste exprobrabilis esse.

RESPONDEO dicendum, quod exprobratio oppo-
ni videtur honori, & gloria: honor autem excellen-
tiæ debetur, vt supra * habitum est. Gloria autem cla-
ritatem importat. Est ergo intemperantia maxime ex-
probrabilis, propter duo. Primo quidem quia maxime
repugnat excellentiæ hominis. Est enim circa dele-
ctationes communes nobis, & brutis, vt supra * habi-
tum est. Vnde in Psal. 48. dicitur, Homo cum in hono-
re esset, non intellexit, comparatus est iumentis insi-
pientibus: & similis factus est illis. Secundo, quia ma-
xime repugnat eius claritati, vel pulchritudini, in-
quantum scilicet in delectationibus, circa quas est
intemperantia, minus apparet de lumine rationis, et
qua est tota claritas, & pulchritudo virtutis. Vnde &
huiusmodi delectationes dicuntur maxime seruales.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut Grego-
rius dicit *, Vicia carnalia, quæ sub intemperantia conti-
nentur, etsi sint minoris culpæ, sunt tamen maioris in-
famiae. Nam magnitudo culpæ respicit deordinationem
a fine: infamia autem respicit turpitudinem peccati
maximè consideratur secundum indecentiam pec-
cantis.

Ad secundum dicendum, quod consuetudo peccan-
di diminuit turpitudinem, & infamiam peccati, se-
cundum opinionem hominum, non autem secundum
naturam ipsorum vitiolorum.

Ad tertium dicendum, quod cum dicitur intem-
perantia esse maxime exprobrabilis, est intelligen-
dum inter vicia humana, quæ scilicet attenduntur se-
cundum passiones humanæ naturæ aliquantulum confor-
mes. Sed illa vicia, quæ excedunt modum humanæ na-
turæ, sunt magis exprobrabilia. Et tamen etiam illa
videntur reduci ad genus intemperantiæ secundum
quemdam excessum. Sicut si aliquis delectaretur in
comestione carniū humanarum, aut in coitu bestia-
rum, aut masculorum.

QVÆ-